

Батлав.....

УЛСЫН ШАЛГАЛТ - 2018

МОНГОЛ ХЭЛ-5

Аймаг / дүүрэг: .....
Сум .....
Сургууль: .....
Анги: ..... Бүлэг: .....
Овог: .....
Нэр: .....

САНАМЖ, ЗӨВЛӨГӨӨ

- Шалгалт 60 минут үргэлжилнэ.
- Шалгалтын материал хоёр хэсэгтэй ба нэгдүгээр хэсэг нь унших чадвар сорьсон холимог хэлбэрийн, хоёрдугаар хэсэг нь бичих чадвар сорьсон задгай хэлбэрийн даалгавраас бүрдэнэ.
- Нэгдүгээр хэсгийн сонгох хэлбэрийн даалгаврын хариултаас зөв гэж үзсэн нэг хариултын харгалзах үсгийг сонгон дугуйлаарай.
- Даалгавар бүрийн хариултыг өгөгдсөн зайд бичиж тэмдэглэнэ.

ЭХ-13-Б ХУВИЛБАР УНШИХ ЧАДВАРЫН ДААЛГАВАР

БАЙГАЛЬ ЭХ ДЭЛХИЙГЭЭ ХАЙРЛАЯ

1

Даш хүү нэгэн өдөр “Өвөө үүнийг хар даа” гэсээр хувинд хийсэн жараахайнуудаа үзүүлэв. Тэгээд өвөөдөө “Голын эрэг дээр барилгын ажил явагдаж байна. Тэнд байгаа тогтоол усанд зөндөө их жараахай байна. Өвөө, өнөөдөр орой энэ жараахайнуудаар хоёулаа сайхан хоол хийх үү?” гэв. Өвөө нь “Чи тэгээд бүгдийг нь идэх юм уу?” гэлээ. Даш “Бүгдийг нь ч арай барахгүй л дээ, үлдсэнийг нь хаячихгүй юу? гэхэд өвөө нь “Идэхгүй байж, энэ олон жараахайг барьж яах гэв? Ямар задарсан тархи вэ чи?” гэж дуугаа өндөрсөн түүнийг зэмлэв.

2

Удалгүй өвөө нь “Наадуулаа хаанаас барив? Өвөөдөө заагаад аль” гэж Дашид хэллээ. Даш өвөөгөө дагуулан тогтоол усан дээр ирэв. Голын эргээр далан барих барилгын ажил эхлээд ид бужигнаж байлаа. Голын усыг хааснаас болж, тогтоол үүссэн ба дотор нь өч төчнөөн загас харагдана. Хүмүүс лусын амьтныг ингэж хамаагүй зовоож болохгүй юмсан гэж хэлэн харж зогстол: Даш

- Зөндөө байгаа биз дээ, өвөө.
- Тийм байна. Гэхдээ энэ чигт нь орхиж болохгүй дээ. Удахгүй ус нь багасахаар загаснууд үхчихнэ гэж өвөө санаа зовсон янзтай хэлэв. Тэгээд “Миний хүү, гэрээсээ загасны тороо аваад ир!” гээд өвөө нь ханцуйгаа шамлан оров.
- Өвөө тэгээд яах гэж байгаа юм?
- Яах юу байдаг юм. Голд нь буцааж хийе.
- Гэхдээ энэ чинь олон загас байна шүү дээ! Нэг өдөр амжихгүй ээ! Тэртээ тэргүй удахгүй үхэх юм чинь орхичхооч! гэж Дашийг хэлтэл, өвөөгийн дуу дахин өндөрсөж:
- Тэгвэл чамайг нэг өдөр юм идэхгүй бай гээд хаяад явчихвал чи яах вэ? гэхэд
- Гэхдээ би загас биш юм чинь!
- Загас ч бай, хүн ч бай адилхан амьтай.
- Тэр ч тийм л дээ.
- Идэхийн тулд барих, харсаар байж үхүүлэх хоёр чинь өөр гэж өвөө учирлан хэллээ.

3

Даш дуртай дургүй тороонд гүйлээ. Тэр хоёр өдөржингөө загас шүүрдэн гол руу буцаан хийв. Загас маш их байсан болохоор дуусах шинж алга. Жирийн үед нуруу өвдөөд гээд суучихдаг өвөөд нь загас шүүрдэн тонголзох нь их л хэцүү байгаа бололтой. Гэвч өвөө нь дуу шуугүй хийсээр л байлаа. Даш өвөөдөө тусалж загасыг зөөлцөв.

Бид идэхийн тулд загас барьдаг. Идэхгүй байж загас барих туйлын буруу зүйл гэж өвөө нь ярилаа. Даш өвөөдөө туслах тусам “Загас юм чинь үхсэн ч яахав!” гэж бодож байсан бодол нь алга болов. Нэг мэдэхэд загаснуудад хандан, - Алив зугтаарай. Хурдал, хурдал гэж байлаа.

Хоёр хоногийн дараа тогтоол усанд загас үзэгдэхээ болив. Бүгд эсэн мэнд голын усанд оржээ. Загасыг олноор нь барьж болохгүй. Түүнийг хамгаалж, үржүүлэх хэрэгтэй. Тэгж байж л байгаль баян, бид хоолтой байна гэсэн өвөөгийн сургаал үнэн байлаа. Байгаль дэлхийгээ хайрлай.

1. **далан барих** - гэсэн үгийн утгад тохирох хэсгийг сонгоно уу.

- A. гол, усыг өөр тийш нь урсгах гарам
- B. гол, усыг хааж шороо чулуугаар хийсэн хаалт
- C. гол, усны урсгалыг тогтоосон хэсэг
- D. нуурын усыг урсгах зориулалттай гарам

2. "туслах" гэсэн үгийн утгад тохирох хэлц үгийг сонгоно уу.

- A. гараа гаргах
- B. гар сайтай
- C. гар сунгах
- D. гар хөл болох

3. Орон байр заасан утгаар дэлгэрүүлсэн өгүүлбэрийг сонгоно уу.

- A. Идэхгүй байж загас олноор барих туйлын буруу.
- B. Тэнд байгаа тогтоол усанд зөндөө олон жижиг жараахай бий.
- C. Удахгүй ус нь багасахаар бүгд үхчихнэ.
- D. Хоёр хоногийн дараа загас үзэгдэхээ болив.

4. "Загас шүүрдэн тонголзох нь хэцүү байгаа бололтой. **Гэвч** өвөө хийсээр л байв." гэсэн өгүүлбэрийн онцолсон үгэнд тохирох утгыг олж сонгоно уу.

- A. лавшруулах
- B. харьцуулах
- C. цаг хугацааны
- D. эсрэгцүүлэх

5. Эхийн үйл явдлыг зөв дараалуулсан хэсгийг олоорой.

- 1. Бүгд эсэн мэнд урсгал усандаа орсон.
- 2. Даш дуртай дургүй загасны тороонд гүйсэн.
- 3. Дашийн загасыг үхсэн ч яахав гэсэн бодол алга болов.
- 4. Өвөөтэйгөө өдөржин гол руу загаснуудыг зөөсөн

A. 3, 2, 1, 4   B. 3, 1, 2, 4   C. 2, 4, 3, 1   D. 2, 1, 4, 3

6. Даш хүүгийн "Загас юм чинь үхсэн ч яахав!" гэсэн бодол алга болж байсны учир нь юу вэ?

- A. амьтныг хайлрлах хамгаалах хэрэгтэй ойлгосон учир
- B. загаснуудыг зөөгөөд завгүй байсан учир
- C. өвөөдөө туслах нь зугаатай байсан учир .
- D. өвөөгийн сургаалыг сонссон учир

7. "Даш өвөөгийнхөө хийж буй ажлыг хараад өөртөө юуг тусгаж авсан бол?

- A. Амьтныг хайлрах сэтгэл зүрхтэй байх хэрэгтэй.
- B. Загасаар хоол хийж идэж болохгүй.
- C. Хүмүүс буруу үйлдэл хийж болохгүй.
- D. Хүн хөдөлмөрч байх хэрэгтэй.

8. "Тэр хоёр өдөржингөө загас шүүрдэн гол руу буцаан хийв. Загас маш их байсан болохоор дуусах шинж алга." гэсэн хэсгийн утгад тохирох хэлц үгийг сонгоод өгүүлбэр зохион бичээрэй.

- A. борви бохисхийх чөлөөгүй
- B. ганзага нийлэх

Өгүүлбэр:.....

9. Яагаад? Ямар учраас гэсэн асуух үгийг ашиглан өвөөгийн загаснуудыг аврах болсон шалтгааныг илрүүлэх 1 асуулт зохиож бичээрэй.

- [•].....

10. Даш хүүгийн хийсэн үйлүүдээс З-ыг тоочин бичнэ үү.

- .....
  - .....
  - .....

11. “Жирийн үед нуруу өвдөөд гээд суучихдаг өвөөд нь загас шүүрдэн тонголзох нь их л хэцүү байгаа бололтой. Гэвч өвөө нь дуугүй шуугүй хийсээр л байлаа.” гэсэн өгүүлбэрт Дашийн ямар зан чанарыг илэрхийлснийг тодорхойлж, тайлбарла.

Зан чанар:.....

Тайлбар:

- [•].....

12. Хувинтай жараахайг харсан өвөөгийн царай ямар байсныг төсөөлж, жараахайг аварч дууссаны дараах царайтай харьцуулан, дүгнэн бичээрэй.

Хувинтай жараахайг харсан өвөөгийн дүр байдал ямар байсан бол	Жараахайнуудыг аварч дууссаны дараах дүр байдал ямар байсан бол
.....	.....
.....	.....
.....	.....

13. Загасыг үхэх аюулд хүргэсэн буруутай хүмүүсийн талаар шүүмжлэл 30-35 үгэнд багтаан тайлбарлан бичнэ үү.

БИЧИХ ЧАДВАРЫН ДААЛГАВАР

Аялагч нарт хандан “Гол усаа хайрлай” сэдвээр 120-150 үгэнд багтаан уриалж бичээрэй.

Эхлэл хэсэгт: Гол усаа хайрлахын тулд юу хийх талаар бичих |30-50үг|

Гол хэсэгт: Гол усаа хайлаж, хамгаалсан үйл хийснээ жишээ баримт дээр үндэслэн бичих |60-80үг|

Төгсгөл хэсэгт: Үүний үр дүнд аялагч нарт хандаж юу гэж уриалахаа бичих |30-50үг|